

значення мають методи та форми взаємодії органів державного управління з населенням, бізнес-організаціями та громадськими організаціями.

### Список використаних джерел

1. **Голобуцкий А.** Цифровая демократия: реалии и перспективы / А. Голобуцкий // Электронное правительство и электронная демократия : сб. докладов. II Междунар. конф., Киев. 12 апр. 2002 г. – К., 2002. – С. 37 – 39.
2. **Електронне** інформаційне суспільство України: погляд у сьогодення і майбутнє : монографія / [В. М. Фурашев, Д. В. Ланде, О. М. Григор'єв, О. В. Фурашев]. – К. : Інжинірінг, 2005. – 164 с.
3. **Електронний уряд** : наук.-практ. довід. / уклад. С. А. Чукут, І. В. Клименко, К. О. Линьов ; за заг. ред. С. А. Чукут. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – 76 с.
4. **Конституція** України : Закон України : прийнятий 28 черв. 1996 р. № 254к/96 ВР // Відом. Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. **Концепція** розвитку електронного урядування в Україні від 13 жовт. 2010 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
6. **Про електронний** цифровий підпис : Закон України від 22 трав. 2003 р. № 852-IV // Відом. Верховної Ради України, 2003. – № 36. – Ст. 276.
7. **Семенченко А. І.** Концептуальні засади розвитку електронного урядування в Україні / А. І. Семенченко. – К., 2009. – 82 с.
8. **Bell D.** The social Frameworks of the Information Society / D. Bell. – N. Y. : MIT Press, 1979. – P. 500 – 549.

Надійшла до редколегії 13.01.12

УДК 37.014.5

Віктор ШВИДУН

*Національна академія державного управління  
при Президентіві України*

*Дніпропетровський регіональний інститут державного управління*

## ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ КРАЇН ЄВРОПИ

Проводиться порівняльно-педагогічне дослідження державного управління розвитком післядипломної педагогічної освіти країн Європи в контексті виокремлення позитивного досвіду та його застосування в умовах подальшого реформування системи освіти України.

**Ключові слова:** державне управління, післядипломна педагогічна освіта, компетенції, реформування, педагогічна діяльність, інтеграційні процеси.

**Виктор Швидун.** Особенности государственного управления развитием последиplomного педагогического образования стран Европы

© Швидун В. М., 2013

Проводится сравнительно-педагогическое исследование государственного управления развитием последиplomного педагогического образования стран Европы в контексте выделения положительного опыта и его применения в условиях дальнейшего реформирования системы образования Украины.

**Ключевые слова:** государственное управление, последиplomное педагогическое образование, компетенции, реформирование, педагогическая деятельность, интеграционные процессы.

### Victor Shvidun. Public administration features of the development of continuing pedagogical education in European countries

The comparative study of public and educational development management service teacher education in Europe in the context of the separation of positive experience and use it in further reforming the education system of Ukraine are carried out.

**Key words:** governance, postgraduate teacher education, competence, reform, educational activities, integration processes.

Сучасний розвиток суспільства передбачає теоретичне осмислення та якісне оновлення післядипломної педагогічної освіти як складової системи неперервної педагогічної освіти. Нормативні документи, зокрема, Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття)», Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», програма «Вчитель» визначають необхідність постійного підвищення професійного розвитку педагогічних працівників, оскільки в умовах інформаційного суспільства висока якість освіти безпосередньо залежить від компетентностей педагога та його здатності освоювати не лише великий обсяг інформації, але й виконувати нові ролі.

Існує значна кількість досліджень з проблем аналізу особливостей державного управління розвитком післядипломної педагогічної освіти країн Європи. Серед них, зокрема, доцільно виділити роботи В. Вікторова, Т. Вакуленка, В. Дивака, О. Козлової, С. Крисюка, М. Романенка, С. Синенко та ін. Зазначаючи значний доробок учених у багатоаспектний аналіз даного питання, вважаємо за доцільне продовжити виокремлення позитивних тенденцій державного управління зазначеною галуззю освіти країн Європи в контексті продовження модернізації системи навчання дорослих України.

Мета статті полягає у здійсненні порівняльного аналізу розвитку системи державного управління післядипломною педагогічною освітою країн Європи, визначенні перспектив модернізації даної галузі освіти України в умовах інтеграції освітніх систем та подальшого реформування.

Аналіз особливостей державного управління розвитком післядипломної педагогічної освіти країн Європи вважаємо за доцільне розпочати з історичного аспекту. У статті «Періодизація розвитку системи державного управління післядипломною педагогічною освітою в Україні» нами зроблено висновок про те, що на території України та в Радянському Союзі становлення зазначеної системи відбувалося, фактично, з 1917 р. [4]. У своєму дослідженні «Розвиток післядипломної

педагогічної освіти в країнах Західної Європи (Англія, Франція, Німеччина)» С. Синенко зазначає, що «... увага до післядипломної освіти педагогів у Західній Європі почала з'являтися лише в кінці 60-х – середині 70-х рр. ХХ ст. Імпульсом щодо цього були Рекомендації МОП/ЮНЕСКО про становище вчителів (1966 р.), а також Рекомендації 35-ї сесії Міжнародної конференції освіти (МОК) стосовно зміни ролі вчителів і впливу цього процесу на підготовку та підвищення кваліфікації вчителів (1975 р.)» [2, с. 24 – 25]. На основі аналізу даних Євпропейської мережі інформації і документації в галузі освіти можна зробити висновок, що в деяких країнах, зокрема Бельгії, Нідерландах, Австрії, Португалії, Іспанії, Фінляндії становлення системи державного управління післядипломною педагогічною освітою здійснювалось у два етапи: неформальний та організаційно і законодавчо сформований [7].

Значна увага розвитку післядипломної педагогічної освіти країн Західної Європи почала приділятися після 15-ї сесії Постійної конференції міністрів освіти європейських країн, що відбувалася у 1987 р., під час роботи якої увага була сконцентрована на темі «Нові виклики вчителям і їх освіті». Зокрема, було зазначено, що вчителі мають вирішальний вплив на якість освіти та формування світогляду підростаючого покоління, а тому необхідно надавати їм усебічну підтримку з метою підвищення ефективності викладання. Рекомендації конференції передбачали конкретні шляхи реалізації цього положення:

«– покращення іміджу викладацької діяльності як професії та вдосконалення відбору кандидатів на педагогічні професії;

– посилення наголосу на навчальну практику і спрямування студентів педагогічних спеціальностей на індивідуальну та соціальну роботу;

– розвиток консультативних служб для випускників педагогічних навчальних закладів стосовно початку їх професійної кар'єри;

– утвердження базової та післядипломної підготовки вчителів як інтегрованої в цілому форми постійної освіти;

– збільшення відповідальності вчителів щодо оцінки їх власної праці, усунення недоліків у педагогічній діяльності за допомогою системи післядипломної освіти» [8, р. 5]

На конференції Ради Європи «Стратегії освітньої реформи: від концепції – до дії» (1999 р.) головна увага акцентувалася на конкретизації поняття «європейський вимір в освіті» як пріоритетному в умовах здійснення практичних дій щодо підготовки та підвищення кваліфікації вчителів Європи, а також визначалося, що воно, зокрема, передбачає реалізацію педагогами таких принципів:

«– розуміння, переборення упередженого ставлення й визнання спільних інтересів представників різних країн та культур, повага до їх різноманітності;

– відкритості різним культурам при збереженні культурної самобутності кожної особистості;

– поваги до юридичних зобов'язань та юридичних рішень у рамках прав людини;

– бажання гармонійно співіснувати та йти на компроміси, що дозволяють примирити інтереси різних сторін;

– захист свободи, плюралістичної демократії, прав людини та справедливості;

– розвиток системи виробництва та економічних обмінів між державами, які є факторами індивідуального й суспільного благополуччя, політичної стабільності;

– збереження екологічної рівноваги в Європі та світі;

– збереження миру в Європі та світі» [10, р. 123 – 124].

Ці зміни в галузі післядипломної педагогічної освіти відображаються в нормативних документах усіх європейських країн, проте експерти Ради Європи (проект «Післядипломна підготовка вчителів у країнах Європейського Союзу і Європейської економічної зони») зазначають, що «... законодавча база післядипломної освіти в країнах Європейського Союзу потребує більшої визначеності і змін, передусім стосовно мети, завдань і принципів післядипломної освіти педагогів» [7].

Ще однією особливістю державного управління післядипломною педагогічною освітою країн Європи є організація процедури підвищення кваліфікації педагогічних працівників. На території України підвищення кваліфікації для вчителів, які працюють, є обов'язковою умовою й фінансується за рахунок державного (місцевого) бюджету. Зокрема, пункт 1.7 «Типового положення про атестацію педагогічних працівників», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 6 жовтня 2010 р. № 930, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14 грудня 2010 р. за № 1255/18550 передбачає, що «... умовою чергової атестації педагогічних працівників є обов'язкове проходження не рідше одного разу на п'ять років підвищення кваліфікації на засадах вільного вибору форм навчання, програм і навчальних закладів» [3].

У законодавстві всіх західноєвропейських країн підвищення кваліфікації для вчителів є не обов'язком, а правом, однак його реалізація досить обмежена з кількох причин:

– фінансової (частина держав Європи – Великобританія, Ірландія, Нідерланди, Бельгія, Португалія – не передбачають державного фінансування підвищення кваліфікації вчителів і не беруть участі у відшкодуванні затрачених на навчання вчителів, що працюють, коштів);

– практичної – продовження навчання для педагогів-практиків є ефективним лише у випадку самоусвідомлення вчителем необхідності у підвищенні кваліфікації з вільним вибором місця та форм навчання.

Наступний аспект, на якому вважаємо за доцільне зупинитися, є напрями післядипломної педагогічної освіти, які, на думку авторів дослідницького проекту «Підготовка вчителів у Європі: проблеми і тенденції», виконаного

за підтримки Ради Європи у 1994 р., поділяються на загальноєвропейські та національні. Зокрема, до загальноєвропейських віднесено такі:

- підготовка вчителів до включення в освітню реформу;
- консолідація організаційних структур у сфері післядипломної освіти та раціоналізація національних систем післядипломної освіти;
- підвищення якості післядипломної освіти, посилена увага до підготовки викладачів системи післядипломної педагогічної освіти;
- заохочення до спільних європейських заходів та дій у сфері післядипломної педагогічної освіти.

Певна відмінність у національних напрямках післядипломної педагогічної освіти пояснюється кількома причинами:

- місцем, яке відводиться системі післядипломної педагогічної освіти в системі освіти в цілому та темпами здійснення освітніх реформ;
- різним статусом та роллю вчителя в державі;
- економічними умовами конкретної держави [6, р. 45 – 46].

Стратегії розвитку післядипломної педагогічної освіти країн Європи умовно поділяються на управлінську та інтеграційну (поєднання базової освіти з післядипломною). Суть управлінської стратегії полягає в контролі процесу навчання та роботи вчителя:

- контрольований вступ до вищого педагогічного навчального закладу;
- видача відповідного диплому;
- прийняття на роботу та звільнення;
- моніторинг діяльності вчителя тощо.

Ця стратегія має свої відмінності в різних країнах через наявність двох систем управління освітою: централізованої та децентралізованої. Процеси децентралізації в системі освіти є провідною сучасною тенденцією в країнах Європи й безпосередньо впливають на державне управління післядипломною педагогічною освітою, оскільки під час підвищення кваліфікації вчителі ознайомлюються з педагогічним менеджментом, вони отримують теоретичну та практичну допомогу в умовах збільшення своєї участі в процесі управління навчальним закладом, які отримують усе більшу фінансову, управлінську, педагогічну автономію. Також децентралізація призводить до різноманітності моделей професійної підготовки вчителя та підвищення його кваліфікації.

У державах із централізованою системою управління, наприклад на території Франції, післядипломна педагогічна освіта є автономною від базової підготовки вчителів; увага акцентується переважно на ознайомленні слухачів курсів підвищення кваліфікації зі змінами в навчальних програмах. Досить часто таку модель критикують через низьку ефективність та «... соціально-утилітарну спрямованість на предмет, а не на учня» [9, р. 506].

Інтеграційна тенденція в країнах Європи характеризується спрямуванням державного управління післядипломною педагогічною освітою з кінця ХХ ст. на реалізацію висновків міжнародного наукового

дослідження «Післядипломна підготовка вчителів у двадцяти країнах Європейської Спільноти», згідно з якими розширюється концепція підготовки вчителів у контексті неперервного професійного розвитку, коли підвищення кваліфікації педагога розглядається як продовження професійного зростання на основі вимог суспільства до вчителя [5, р. 61], оскільки традиційно базова та післядипломна освіта існували окремо, виконуючи різні функції.

Аналізуючи особливості державного управління післядипломною педагогічною освітою країн Європи, слід відзначити, що незважаючи на певні відмінності в організації цієї галузі освіти простежуються загальноєвропейські підходи. Зокрема, ми погоджуємось із висновком С. Синенко про те, що вони включають:

«1) особистісний і професійний розвиток учителів (оновлення базових знань і навчальних умінь у предметній галузі; отримання нових навчальних навичок; постійне вдосконалення методики викладання; перехід до нових методів навчання тощо);

2) покращення якості освітніх систем та їх педагогічного забезпечення (заохочення до міждисциплінарності та взаємодії; сприяння інноваціям; підготовка до педагогічного управління, вирішення проблем; послідовна реалізація педагогічних пріоритетів тощо);

3) взаємодія між освітою і суспільством (стимулювання стосунків із діловими фірмами; тісніше єднання системи освіти і економіки; вивчення економічних і соціальних факторів впливу на поведінку молоді; полегшення адаптації до соціальних і культурних змін тощо)» [2, с. 38].

У системі післядипломної педагогічної освіти України, на нашу думку, залишаються невирішеними ряд проблем. В умовах інформаційного суспільства та зростанні вимог суспільства до вчителя набувають поширення диверсифіковані форми підвищення кваліфікації педагогів, зокрема очно-заочна та дистанційна, вводяться елементи кредитно-модульної системи, запроваджуються сучасні інформаційно-комунікативні технології, але, як зазначає В. Пінчук «... локальні неповні інноваційні перетворення не можуть дати позитивного результату. Некритичне чи еkleктичне застосування інновацій поряд з традиційними методами може призвести до дискредитації ідеї ефективної інноватики» [1, с. 91].

Вирішення даної проблеми вважаємо можливим за умови кардинального оновлення функцій, змісту та організаційних форм системи післядипломної педагогічної освіти України після прийняття Закону України «Про післядипломну освіту» та розробки Державних стандартів післядипломної педагогічної освіти і багатоваріантних програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що будуть реалізовуватися за допомогою різних форм навчання – денної, очно-заочної, дистанційної, самоосвітньої діяльності тощо за умови надання можливості вчителю самостійного вибору форми та місця навчання.

Також під час подальшого реформування системи державного

управління післядипломною педагогічною освітою України вважаємо за доцільне застосувати досвід країн Європи у фінансуванні даної галузі, який залежить від системи управління – децентралізованої чи централізованої. Наприклад, у країнах із децентралізованим управлінням провідною є подвійна тенденція: як фінансування закладів післядипломної педагогічної освіти безпосередньо місцевою владою та загальноосвітніми навчальними закладами, так і з боку центральних органів влади. За наявності централізованої системи управління (притаманної й Україні) фінансування здійснюється центральними органами влади – міністерством освіти та іншими міністерствами. У державах федеративного устрою (наприклад, Німеччині) частина видатків на підвищення кваліфікації вчителів покладається на суб'єктів федерації.

Таким чином, проаналізувавши особливості державного управління післядипломною педагогічною освітою країн Європи, ми дійшли певних висновків. У державах Європи традиційно склалися два підходи до організації системи державного управління післядипломною педагогічною освітою: загальноєвропейський та державний, які суттєво впливають на функціонування галузі. Також є певні відмінності в організації системи підвищення кваліфікації вчителів, пов'язані з наявністю двох моделей управління – централізованою та децентралізованою, що призводить до диверсифікації форм організації безперервного навчання і фінансування закладів післядипломної педагогічної освіти.

В Україні, за умови продовження реформування системи державного управління системою освіти в цілому та післядипломною педагогічною зокрема, на нашу думку, доцільно звернути увагу на модернізацію нормативно-правової бази – прийняти Закон України «Про післядипломну освіту»; розробити Державні стандарти післядипломної педагогічної освіти і багатоваріантні програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників та вдосконалити механізми фінансування галузі.

Подальші дослідження будуть спрямовані на аналіз досвіду впровадження інновацій у практику роботи закладів післядипломної педагогічної освіти країн Європи.

#### **Список використаних джерел**

1. **Пінчук В. М.** Інноваційні процеси – підґрунтя проектування нових освітніх технологій / В. М. Пінчук // Освіта і управління. – 1998. – Т. 2. – № 3. – С. 88 – 97.
2. **Синенко С. І.** Розвиток післядипломної педагогічної освіти в країнах Західної Європи (Англія, Франція, Німеччина): дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Синенко Світлана Іванівна. – К., 2002. – 269 с.
3. **Типове** положення про атестацію педагогічних працівників. – Режим доступу : [www.zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1255-10](http://www.zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1255-10).
4. **Швидун В. М.** Періодизація розвитку системи державного управління післядипломною педагогічною освітою в Україні / В. М. Швидун // Держ. упр. та місц. самоврядування : зб. наук. пр. – Д., 2011. – Вип. 4 (11). – С. 31 – 40.

5. **Blackburn V.** The In-Service Training of Teachers in the Twelve Member States of the European Community / V. Blackburn, C. Moisan. – Maastricht : Presses Interuniversitaires Europeennes, 1987. – 97 p.
6. **Handbook** of Teacher Training in Europe: Issues and Trends / M. Galton, B. Moon (eds.). – London : David Fulton Publishers, 1994. – 227 p.
7. **In-Service** Training of Teachers in the European Union and the EFTA/EEA Countries. – Access mode : [www.eurydice.org](http://www.eurydice.org).
8. **New Challenges** for Teachers and their Education: national reports on teacher education. – Strasbourg : Council of Europe, MED-15-4, 1987.
9. **Rust Val D.** Educational Reform in Norway and in England and Wales. A Corporatist Interpretation / Val D. Rust, K. Blartmore // Comparative Education Review. – 1990. – November. – P. 500 – 522.
10. **Strategies** for educational reform: from concept to realization // Introductory paper by Jean-Michel Leclercq. General report by Pierre Laderriere. – Strasbourg : Council for Cultural Cooperation, 1999. – 177 p.

*Надійшла до редколегії 15.02.13*

#### **УДК 35**

Василина ЛЕЩЕНКО, Анна ДЕРГАЧ  
Національна академія державного управління  
при Президентові України

#### **ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ**

**Розглядаються правові аспекти міграційної політики в Україні. Аналізуються сутність та основні напрями правового регулювання міграційних процесів, визначаються основні нормативно-правові акти в цій сфері.**

**Ключові слова:** міграція, міграційна політика, правові аспекти, права людини, національна безпека.

**Василина Лещенко, Анна Дергач. Правовые аспекты миграционной политики в Украине**

Рассматриваются правовые аспекты миграционной политики в Украине. Анализируются сущность и основные направления правового регулирования миграционных процессов, определяются основные нормативно-правовые акты в этой сфере.

**Ключевые слова:** миграция, миграционные аспекты, правовые аспекты, права человека, национальная безопасность.

**Vasylyna Leshchenko, Anna Derhach. Legal aspects of migration policy in Ukraine in Ukraine**

Migration policy issues in Ukraine are considered. The matter and main directions of migration policy legal regulation in this sphere are analyzed.

**Key words:** migration, migration policy, legal aspects, human rights, national security.

**Міграція як атрибут суспільного життя відіграє значну роль у розвитку**

© Лещенко В. В., Дергач А. В., 2013